

Arte Barroca

Introdución

O Barroco foi un período cultural desenvolvido entre o século XVII e a primeira metade do século XVIII. Difundiuse por toda Europa e América Latina, así como por outras rexións colonizadas polos europeos. O Barroco contrastou co Renacemento por expresar unha sensibilidade triste, desenganada, crítica e complexa. Isto débese a que a literatura, a música e a arte barrocas describen unha época inquietante desde o punto de vista psicolóxico e cultural.

As orixes desta arte, como evolución das tendencias xa anunciadas na segunda metade do século XVI polo manierismo, debemos buscalas no Concilio de Trento de 1545 e no espírito da Contrarreforma. A Igrexa Católica culpaba indirectamente ao Renacemento e ao humanismo da espiral renovadora que desembocou na Reforma protestante e pretendía reforzar ao catolicismo romano amosándose de maneira poderosa, ostentosa e ameazante. Deste xeito, a arte barroca é dramática na súa amplitude, cun estilo recargado e intenso na forma pero pesimista na esencia, destilando escuridade e ansiedade nas súas mensaxes, que poden resumirse no medo ante os castigos de deus todopoderoso.

Pero como precisar a dimensión da definición de barroco?

A arte barroca é ante todo unha manifestación artística que xorde en Italia e a partir de aquí será cando se estenda a outros países europeos. Poderíase dicir que é un dos movementos artísticos máis complexos dentro da Historia da arte, porque nel vai darse todo un abandono da serenidade clásica dos movementos anteriores, é dicir, do Renacemento e manierismo. Ó Barroco non só debemos velo como unha arte senón como un sentimento. Neste senso, debemos enténdelo como unha expresión moi conservadora a todos os niveis (político, social, económico...) e que para algúns intelectuais podería repetirse cada certo tempo na historia, a modo de freo. Este estado de ánimo viría a asentarse en sociedades en cambio que non saben, non poden ou non queren adaptarse aos novos rumbos. Por isto mesmo, a arte barroca viu o seu apoxeo en aqueles estados que se aferraban aos vellos valores, como no caso español, portugués ou italiano, mentres que tivo pouca relevancia en lugares máis abertos ás transformacións (Norte de Europa).

A continuación, veremos as características xerais da arte barroca, que se basea principalmente na ornamentación excesiva e recargada, así como na axitación e o movemento das súas obras.

A **arquitectura**, no Barroco, vai romper co equilibrio clásico buscando unha liberación do movemento, e para logralo vanse dar as seguintes características:

- Abandono de toda xeometría clásica de liñas rectas por curvas, coa introdución de elementos arquitectónicos que van potenciar ese dinamismo (as columnas salomónicas, os frontóns partidos, os atlantes, as cornixas curvas, os arcos elípticos, curvilíneos...).
- A introdución de plantas elípticas e ovais.

- Abandono das superficies planas por ondulantes, e así deste xeito non ter unha visión frontal senón múltiples puntos de vista dos edificios.
- Ao ser unha arquitectura cóncava e convexa (de entrantes e saíntes) adquire unha gran importancia a luz, provocando un xogo de luces e sombras.
- Interese pola contorna urbanística e pola orde da cidade, co ensanche das urbes, onde o xardín barroco terá unha nota dominante.

Entre os arquitectos barrocos van sobresair Francesco Borromini, Pietro da Cortona, Carlo Maderno e Pedro de Ribera

A **escultura**, no Barroco vólvese urbana, xa que aparecerá nas rúas, prazas e moi principalmente en fontes, polo que van estar integradas coa arquitectura. Os máis grandes escultores barrocos foron Gian Lorenzo Bernini, Alonso Cano e Gregorio Fernández. Esta caracterízase principalmente por:

- Os temas que se van tratar son relixiosos, profanos e mitolóxicos, adquirindo unha gran importancia o espido, tendendo a taparse as partes íntimas nos estados católicos.
- As figuras barrocas representan paixóns e sentimentos, é dicir, o que se coñece como o *Pathos* (emocións incontrolables), de gran expresividade.
- Son esculturas en movemento que se caracterizan pola súa forza e dinamismo, moi apreciábeles nos rostros da escultura, así como nas roupaxes. Tamén se trata de composicións abertas, chamando a atención a súa monumentalidade.
- Os materiais máis utilizados son a pedra, o bronce e a madeira policromada.
- Nos relevos van buscarse os efectos de claroscuro e van proliferar os grupos escultóricos.
- Vai haber dúas tendencias; unha palacega unida ao retrato de personalidades, e outra máis realista identificada coa relixión.

A **pintura** barroca terá unha concepción dun mundo cambiante e efémero, por iso farase unha pintura aparente e con arquitecturas finxidas, que é o que se coñece como trampantoxo ou engano visual. No Barroco van darse dúas escenas principais, a católica, en Italia, Francia ou España (nela sobresaen Caravaggio, Velázquez, Murillo ou Georges de la Tour) e a dos Países Baixos, principalmente protestante (con autores como Rubens, Vermeer ou Rembrandt).

O conxunto da pintura barroca caracterízase por:

- Prioridade polas liñas curvas e en diagonal.
- Os temas máis utilizados eran os relixiosos, así como os mitolóxicos. Outra temática moi usual será a retratista, xa sexa individual ou grupal; e o bodegón (ás veces coñecido como “natureza morta”), un tema novo que se puxo de moda neste momento.
- A luz é un dos temas crave dentro da pintura barroca, pois con ela vanse crear atmosferas e movementos, destacando sempre a parte que máis lle interesa ao pintor, que é o que posteriormente se chamará “tenebrismo”. Esta técnica consiste en proxectar sobre un fondo escuro un foco de luz, xa sexa natural ou artificial, creando un xogo de luces e sombras sobre a escena que se queira resaltar.
- Esta será a época da pintura de xénero, onde se inclúen paisaxes, bodegóns, escenas populares, costumistas e onde o pintor, aos poucos, empezará a abandonar o seu taller e a saír cos seus lenzos e cabaletes para realizar as súas obras no exterior.